

Verbeelden Verbinden

Op zoek naar de mogelijkheden van verbeelden als instrument voor leren

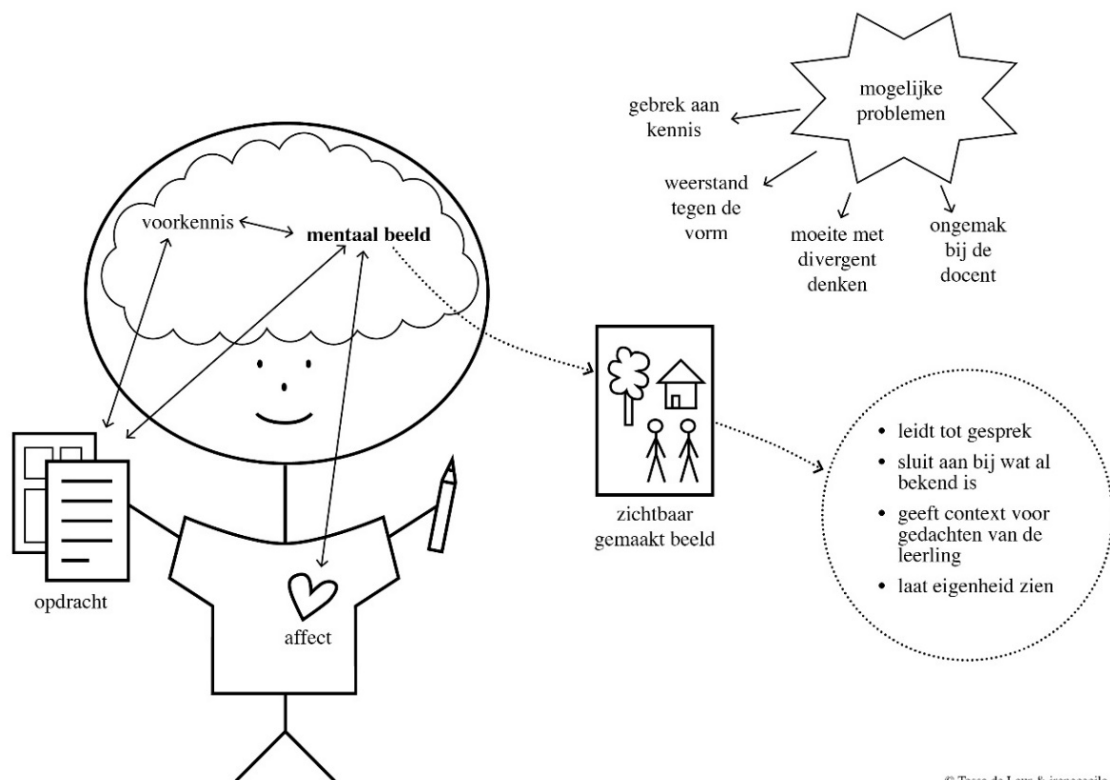
Achtergrond

De maatschappijvakken gaan veelal over onderwerpen die niet altijd zichtbaar zijn: gebeurtenissen van lang geleden bijvoorbeeld, toekomstscenario's, samenlevingsvormen, maar ook abstracte begrippen als democratie of economie. Bij het leren van al deze zaken kan het leerlingen helpen om een concreet beeld te vormen van de lesstof. Tegelijkertijd komen leerlingen altijd al met beelden in hun hoofd de klas binnen. Dat kunnen correcte beelden zijn, maar ook misconcepties.

De beelden die leerlingen hebben of vormen, beïnvloeden hun denken. Het is dus zinvol om deze beelden te kennen en te erkennen. Dat kan alleen als de beelden in het hoofd van de leerlingen zichtbaar worden, door middel van een verbeeldingsopdracht.

Verbeelden kan een instrument zijn voor leren. Als leerlingen hun eigen beelden vormen van de lesstof én die beelden vervolgens zichtbaar maken, kan een gesprek tot stand komen.

Het model hieronder laat zien welke elementen van invloed zijn op het proces van verbeelden door leerlingen. Het is tot stand gekomen in gesprek met lerarenopleiders/onderzoekers vanuit de vakken geschiedenis, aardrijkskunde, economie en maatschappijleer.

Toelichting

De meeste leeractiviteiten beginnen met een opdracht of informatie, gegeven door de docent. "Stel je eens voor..." is een opdracht die leidt tot verbeelding. Gestimuleerd door de opdracht of informatie kan er van alles gebeuren. De leerling spreekt zijn of haar voorkennis aan, de leerling vindt en voelt misschien dingen, neemt informatie op -of niet- en dit alles resulteert in een mentaal beeld: het beeld in het hoofd van de leerling. Als we de leerling vragen dat beeld zichtbaar te maken, kunnen we ermee werken. Zo'n verbeelding kan de vorm hebben van een tekening, maar ook van bijvoorbeeld een filmpje, rollenspel, maquette etc.

De weg van een opdracht naar een zichtbaar gemaakt beeld is hard werken. Omzetten van verbale informatie naar een visuele representatie (van geschreven bronnen naar een beeld) vraagt van leerlingen dat ze werkelijk nadenken over het onderwerp van de les. Een kenmerk van verbeeldingsopdrachten is dat er geen goed of fout antwoord is: verbeelding vraagt om divergent denken, verkennen van verschillende mogelijkheden en maken van keuzes.

Natuurlijk zijn niet alle beelden van leerlingen even rijk of doordacht. Het beeld is dan ook niet het eindpunt van het leren, maar een instrument voor een gesprek. Succescriteria voor zichtbaar gemaakte beelden zijn dat ze leiden tot gesprek, aansluiten bij wat al bekend is (en dus niet voortkomen uit fantasie), context geven voor de gedachten van de leerling (en de leerling dus helpt om te verwoorden) en liefst ook enigszins origineel zijn.

Verbeeldingsopdrachten zijn ingewikkeld omdat ze een zekere mate van onzekerheid bevatten, zowel voor leerlingen als voor docenten. Wanneer leerlingen te weinig voorkennis hebben, lukt het verbeelden niet. Leerlingen kunnen weerstand ervaren tegen het soort product wat van ze gevraagd wordt ("ik kan niet tekenen" of "ik wil niet toneelspelen"), en leerlingen kunnen moeite hebben met divergent denken, bijvoorbeeld omdat ze dat niet gewend zijn en graag op zoek gaan naar "het" goede antwoord. Deze bezwaren kunnen ook bij docenten spelen en bij hen ongemak veroorzaken.

Tenslotte

Verbeelden is zinvol omdat de grote en kleine vraagstukken uit de maatschappijvakken vaak gebaat zijn bij divergent denken. Bovendien is (creatief) verbeelden een manier om leerlingen zelf te laten nadenken en ze tot vragen te laten komen die ze niet snel zouden stellen bij een schrijfopdracht. En bij verbeeldingsopdrachten en vooral het gesprek over de gemaakte beelden is het mogelijk om (de concepties van) de leerling te erkennen en zicht te krijgen op de affectieve respons die de lesstof oproept.

[Model-Verbeelden-Verbinden-met-toelichting.pdf \(expertisecentrum-mmv.nl\)](#)